

In 2020 minder gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen

Mariëtte Hooiveld, Henk Jans, Janneke Hendriksen,
Christos Baliatsas, Michel Dückers

In de zomer van 2019 veroorzaakten de brandharen van eikenprocessierupsen in verschillende provincies in Nederland veel overlast en gezondheidsklachten. In 2020 was het aantal mensen dat zich bij de huisarts meldde met gezondheidsklachten die mogelijk veroorzaakt zouden kunnen zijn door contact met brandharen van eikenprocessierupsen beduidend lager dan in 2019.

Overlast door brandharen

Ieder voorjaar zorgt de eikenprocessierups voor ongemak voor zowel mensen als ook dieren die in aanraking komen met de brandharen van deze rups. De eikenprocessierups leeft en beweegt in dichte populaties in gebieden met voornamelijk eikenbomen en komt in het hele land voor. In de zomer van 2019 was er in verschillende provincies in Nederland sprake van grote overlast en gezondheidsklachten als gevolg van contact met de brandharen van de eikenprocessierups¹. Blootstelling aan de brandharen gaat gepaard met allerlei huid-, oog- en ademhalingsklachten. Naast vervelende jeuk en bultjes gaan de klachten vaak ook gepaard met roodheid en pijn. Er zijn aanwijzingen dat er in sommige gevallen sprake is van blijvende gezondheidsschade. Men kan hierbij denken aan ernstig oogletsel.

Registratie van gezondheidsproblemen door huisartsen in 2020

Wekelijks ontvangt Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn van zo'n 350 huisartsenpraktijken uit heel Nederland de - geanonimiseerde - gegevens die door deze huisartsen zijn vastgelegd in elektronische patiëntendossiers. In de maanden mei tot en met september, de periode waarin de eikenprocessierups tot overlast kan leiden, is er specifiek gekeken naar het aantal mensen dat de huisarts bezocht vanwege problemen met de huid, ogen of allergische klachten. Huisartsen kunnen klachten door de brandharen van eikenprocessierupsen ook registreren met een algemene diagnosecode voor 'omgevingsgerelateerde factoren'. Hier vallen echter ook bijvoorbeeld zonnesteken onder.

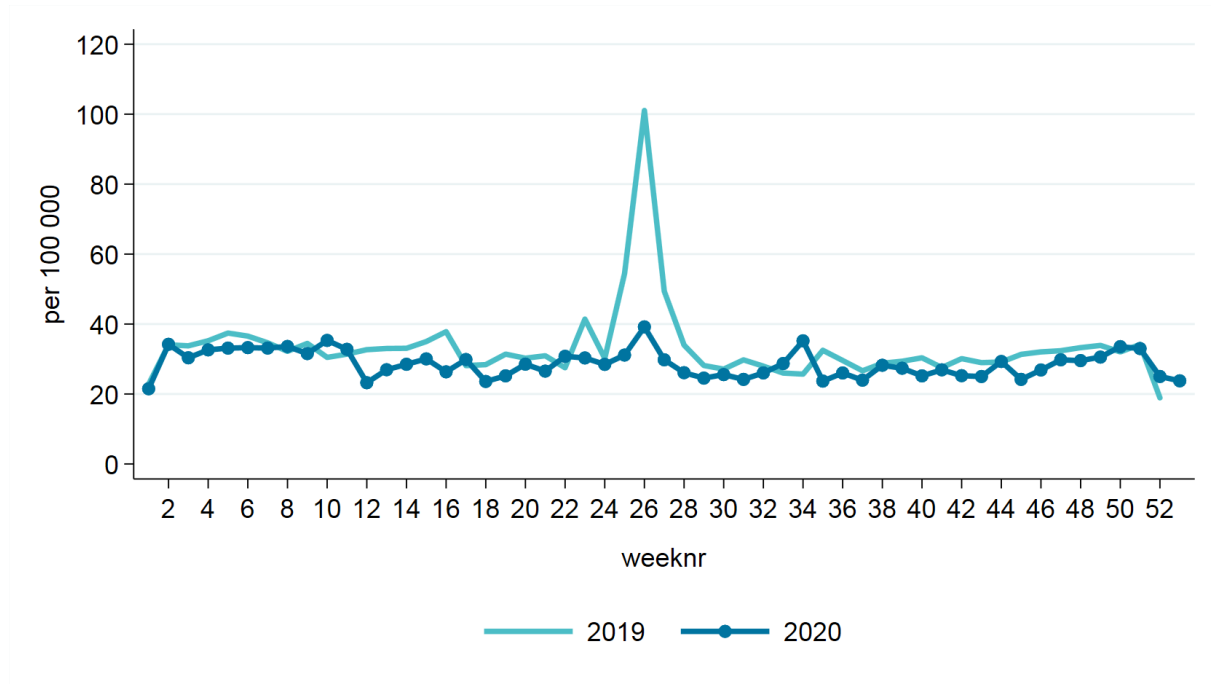
In figuur 1 staat het wekelijks aantal mensen per 100.000 dat de huisarts heeft geraadpleegd vanwege jeuk in 2020. Er waren twee pieken te zien, namelijk in de weken 26 (22 – 28 juni) en 34 (17 – 23 augustus). Beide pieken waren vergeleken met 2019 veel lager. Ook bij klachten vanwege een plaatselijk rode huid waren er pieken te onderscheiden in week 26 en 34 (figuur 2). In weken 32 en 33 (5 – 17 augustus) was er echter sprake van een hittegolf in Nederland. Hitte kan voor soortgelijke huidklachten zorgen en is waarschijnlijk de oorzaak van de bovengenoemde piek in week 34.

Iets meer klachten in het midden en oosten van Nederland

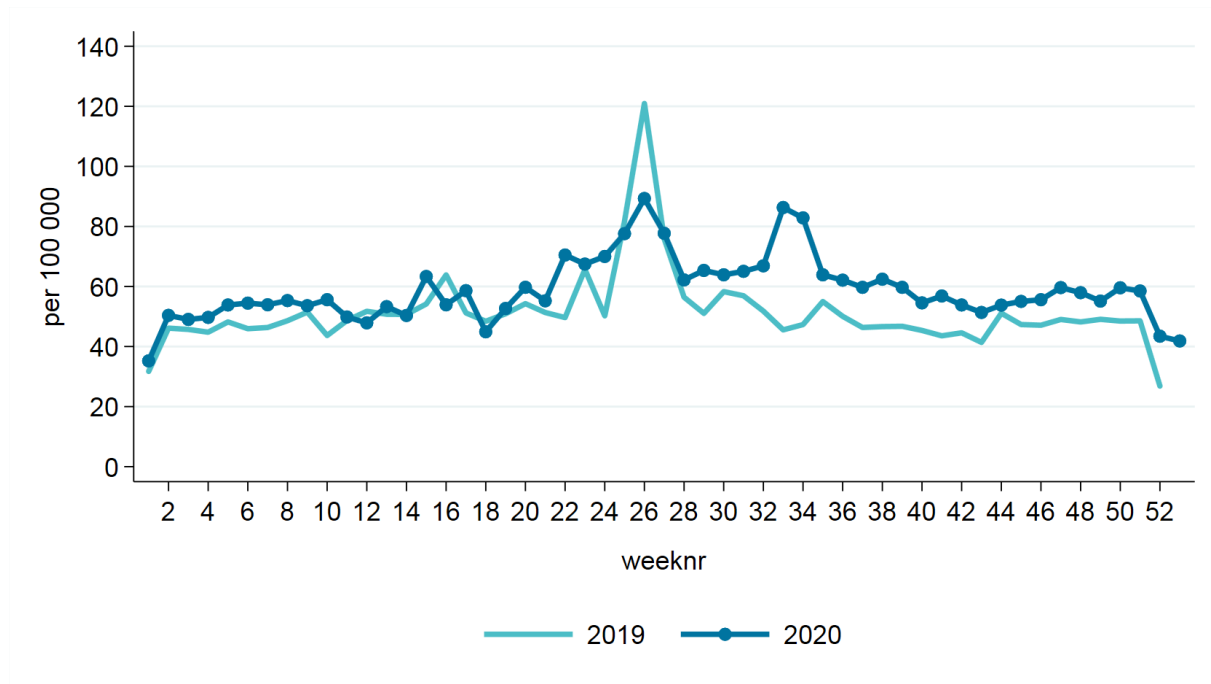
Als men kijkt naar de wekelijkse cijfers voor de verschillende klachten die mogelijk het gevolg zouden kunnen zijn van contact met de brandharen van de eikenprocessierups waren er in 2020 geen grote

regionale verschillen. In week 26 was er in Drenthe en Overijssel sprake van een piek in het aantal patiënten met jeuk, terwijl in Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant, Drenthe en Overijssel een piek was te zien van consulten vanwege een plaatselijke rode huid. Een overzicht van alle figuren staat in de bijlage.

Figuur 1 *Wekelijks aantal personen dat de huisarts heeft geconsulteerd vanwege jeuk, 2019-2020, per 100.000 inwoners*

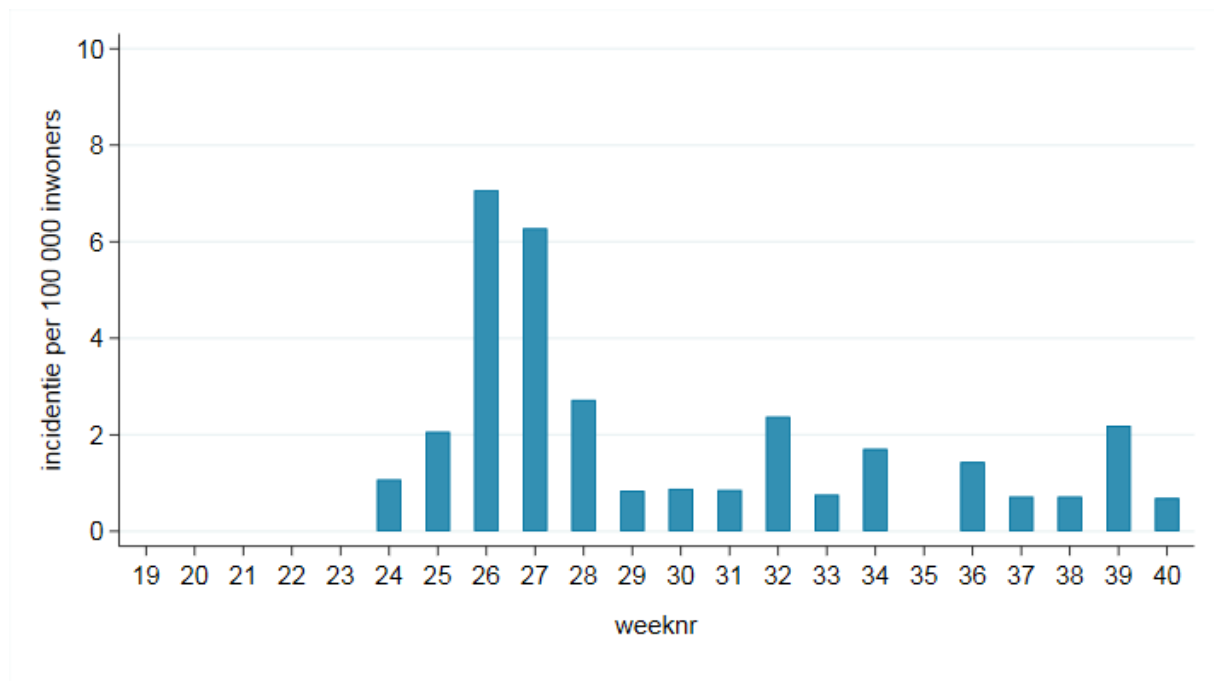
Figuur 2 *Wekelijks aantal personen dat de huisarts heeft geconsulteerd vanwege een plaatselijk rode huid, 2019-2020, per 100.000 inwoners*

Rapportage van mensen met klachten door eikenprocessierupsen

Er is geen diagnosecode voor 'klachten door de eikenprocessierups'. Om beter inzicht te krijgen in de omvang van het probleem werd in ongeveer 40 huisartsenpraktijken die deelnemen aan de Peilstations van Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn in de periode van mei tot en met september 2020 een aanvullende vraag gesteld over klachten die veroorzaakt kunnen worden door de brandharen van de eikenprocessierups. Van de mensen die zich met huid-, oog- of allergische klachten presenteerden werd de huisarts gevraagd om een oordeel te geven of deze klachten waarschijnlijk veroorzaakt waren door contact met brandharen. Totaal rapporteerde deze groep huisartsen 36 patiënten met eikenprocessierups gerelateerde klachten op een gemiddelde populatie van 122.038 personen. Het aantal patiënten met klachten was het hoogst in week 26 met 7 per 100.000 inwoners, gevolgd door een incidentie van 6 per 100.000 in week 27. Na deze korte verheffing in weken 26-27 (22 juni t/m 5 juli 2020) was het wekelijks aantal patiënten met klachten weer relatief laag (figuur 3).

Figuur 3 Wekelijks aantal personen met gezondheidsklachten door eikenprocessierupsen in de huisartsenpraktijk in 2020, per 100.000 inwoners

Conclusie

Het aantal mensen dat zich in de periode mei t/m september bij de huisarts presenteerde vanwege klachten die mogelijk veroorzaakt werden door contact met brandharen van eikenprocessierupsen was in 2020 beduidend lager dan in 2019. Dit beeld komt overeen, op enkele uitzonderingen na, met het aantal meldingen bij gemeenten van eikenbomen die besmet waren met eikenprocessierupsen. Daarnaast werd ook vastgesteld dat de populatiedruk met nesten met eikenprocessierupsen in de eikenbomen veel lager was dan in 2019². In veel gemeenten is in 2020 vroegtijdig actief ingezet op bestrijding en beheersing van de rupsen, wat vermoedelijk heeft geleid tot minder rupsen en bijgevolg minder blootstelling aan vrijkomende brandharen.

Het is niet waarschijnlijk dat het lagere aantal huisartsconsulten voor klachten door eikenprocessierupsen verklaard kan worden door de coronapandemie. Ander Nivel onderzoek liet zien dat het totaal aantal huisartsconsulten in de periode 25 mei - 20 september 2020 vergelijkbaar was met dat in 2019³.

In 2019 was er mede door de berichtgeving in de media veel aandacht voor gezondheidsklachten bij mensen door eikenprocessierupsen. In de communicatie werd in 2020 breed aangegeven dat het meestal niet nodig is om de huisarts te raadplegen bij deze klachten en dat veel van de klachten, zoals jeuk en pijn, verholpen kunnen worden met zelfzorgmiddelen en/of spontaan overgaan. Naast

dat er gewoon minder besmette bomen met eikenprocessierupsen waren, zouden de lagere huisartsencijfers in 2020 deels ook verklaard kunnen worden doordat mensen in mindere mate naar de huisarts zijn gegaan bij klachten. Dit mogelijk als gevolg van een gerichte communicatieaanpak op dit gebied.

Het onderzoek

De cijfers in deze factsheet zijn gebaseerd op gegevens van huisartsenpraktijken die deelnemen aan Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn. Wekelijks ontvangt het Nivel van zo'n 350 huisartsenpraktijken geanonimiseerde diagnosegegevens uit de elektronische medische dossiers van in totaal ongeveer 1,3 miljoen patiënten (8% van de Nederlandse bevolking). Gezondheidsproblemen die mogelijk gerelateerd zijn aan blootstelling aan brandharen van eikenprocessierupsen zijn in kaart gebracht (met tussen haakjes de ICPC-code):

- Pijn/gevoelige huid (S01)
- Jeuk (S02)
- Plaatselijk rode huid (S06)
- Klachten huid/onder de huid (S29)
- Galbulten (S98)
- Klachten door omgevingsgerelateerde factoren, zoals kou/warmte/etc. (A88)
- Ontsteking van of rond het oog (F73)
- Hooikoorts (R97)

Deze diagnosecodes zijn gebaseerd op eerder onderzoek (2012 t/m 2014) naar gezondheidsklachten gerelateerd aan de brandharen van de eikenprocessierupsen in de Peilstations van Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn⁴ en informatie van het NHG (<https://www.thuisarts.nl/eikenprocessierups/ik-heb-klachten-door-eikenprocessierups> en persoonlijke communicatie met het NHG). De cijfers zijn berekend als het aantal personen dat de huisarts in die week heeft geraadpleegd voor bepaalde symptomen of aandoeningen, gedeeld door het totaal aantal ingeschreven patiënten in de praktijk (prevalentie cijfers).

Zo'n 40 deelnemende huisartsenpraktijken, de Nivel Peilstations, rapporteren over bepaalde ziektebeelden, gebeurtenissen en verrichtingen in de huisartspraktijk die niet uit de routinematig vastgelegde zorggegevens kan worden verkregen. Deze praktijken zien ongeveer 0,8% van de Nederlandse bevolking in hun praktijken. De praktijken zijn verdeeld over het land en naar 'omgevingsadressendichtheid', een indicator voor bevolkingsdichtheid. In de periode mei tot en met september 2020 verscheen er bij deze huisartsen een pop-up op het computerscherm bij de registratie in het elektronisch medisch dossier van huid-, oog- of allergische klachten (dezelfde diagnosecodes als hierboven genoemd) bij hun patiënten. In de pop-up werd gevraagd of het gezondheidsprobleem (mogelijk) werd veroorzaakt door eikenprocessierupsen. Met de resultaten werd het aantal nieuwe patiënten met klachten door eikenprocessierupsen geschat (incidenties).

Meer weten

U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op www.nivel.nl/publicaties.

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Hooiveld, M., Jans, H., Hendriksen, J., Baliatsas, C., Dückers, M. In 2020 minder gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen. Utrecht: Nivel, 2021.

Auteursgegevens

Mariëtte Hooiveld, Janneke Hendriksen, Christos Baliatsas, Michel Dückers: Nivel
Henk Jans: arts MG, medische milieukunde, (bio)chemicus, gezondheidskundig adviseur gevaarlijke stoffen (GAGS)

Bronnen

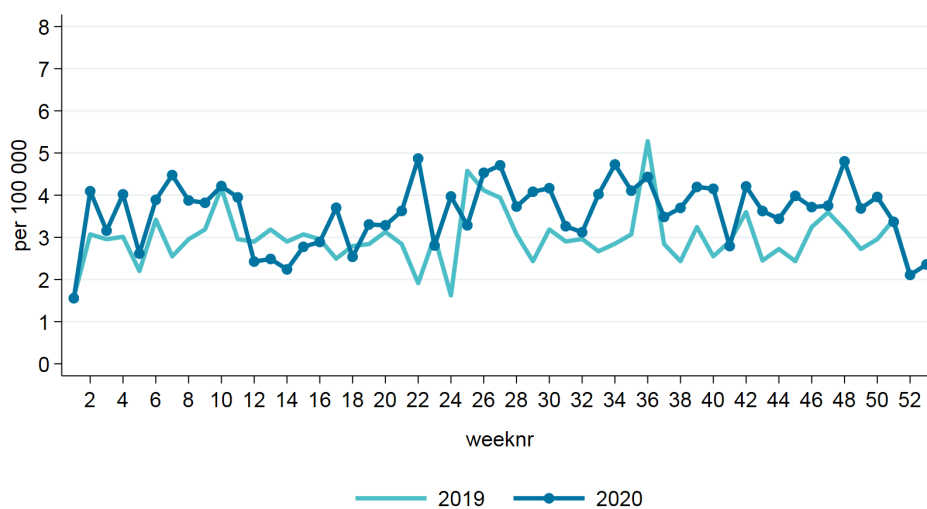
1. Hooiveld M, Jans H, Dückers M. Huisartsenbezoek door eikenprocessierups: een terugblik op gezondheidsproblemen. Utrecht: Nivel, 2019.
2. Kenniscentrum Eikenprocessierups. Eikenprocessierups in 30% van de eiken en rupsen van vorig jaar kruipen uit grondnesten. Nature Today, 13 juni 2020.
<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=26328> [Geraadpleegd op 1 maart 2021].
3. Heins M, Hek K, Hooiveld M, Hendriksen J, Korevaar J. Impact coronapandemie op zorgvraag bij huisartsen – week 36 . Utrecht: Nivel, 2020.
4. Zijlstra AG, Donker G, Krol W, De Wolf J. Landelijke registratie gezondheidsklachten eikenprocessierups (EPR) bij huisartsenpraktijken. Eindrapportage. Zwolle: Academische werkplaats Milieu en Gezondheid, 2015.

Bijlage

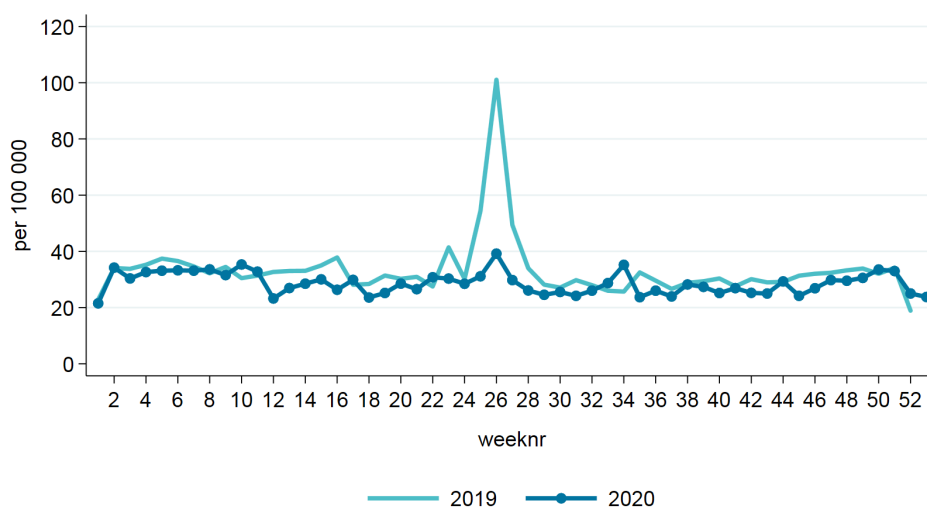
Gedetailleerde cijfers registratie door huisartsen van mogelijk aan eikenprocessierupsen gerelateerde gezondheidsklachten

Presentatie van wekelijks aantal personen dat de huisarts heeft geraadpleegd voor symptomen en aandoeningen gerelateerd aan gezondheidsklachten door de brandharen van eikenprocessierupsen. De cijfers worden uitgedrukt per 100.000 inwoners. Let op: de y-assen van de grafieken verschillen.

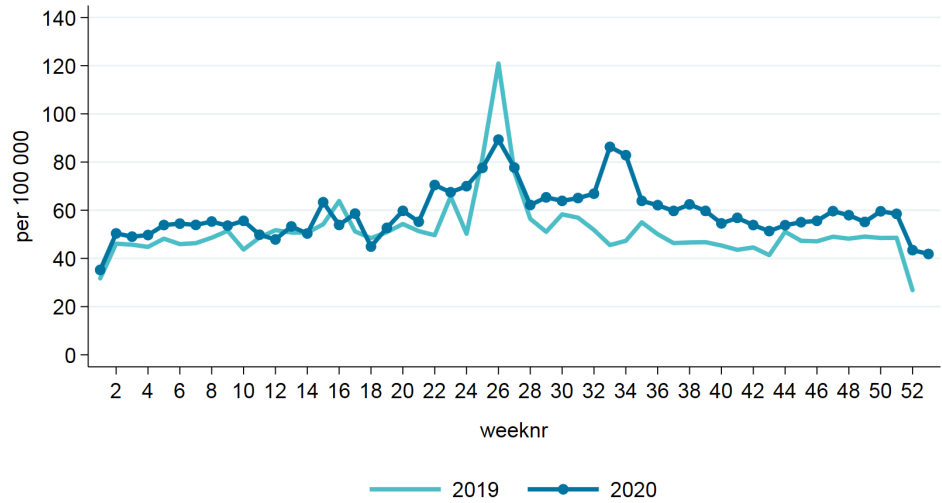
Pijn/gevoelige huid (S01)

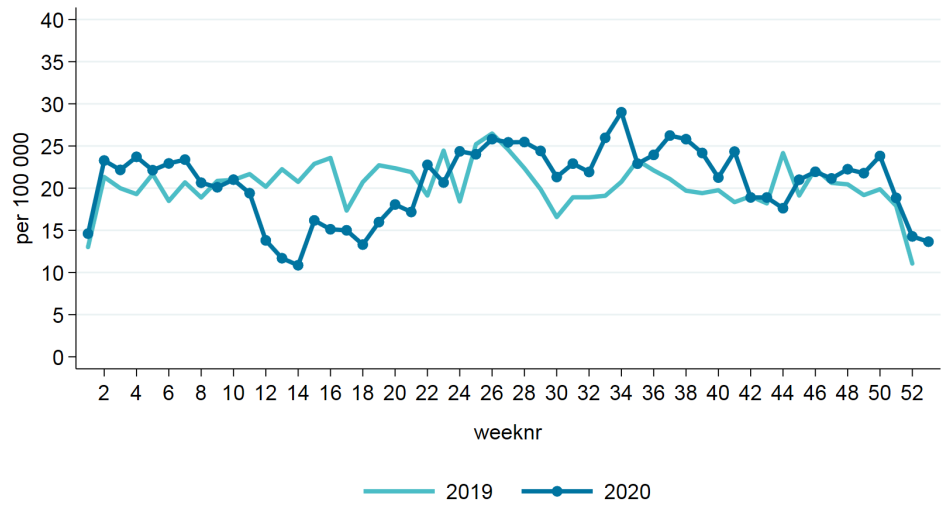
Jeuk (S02)

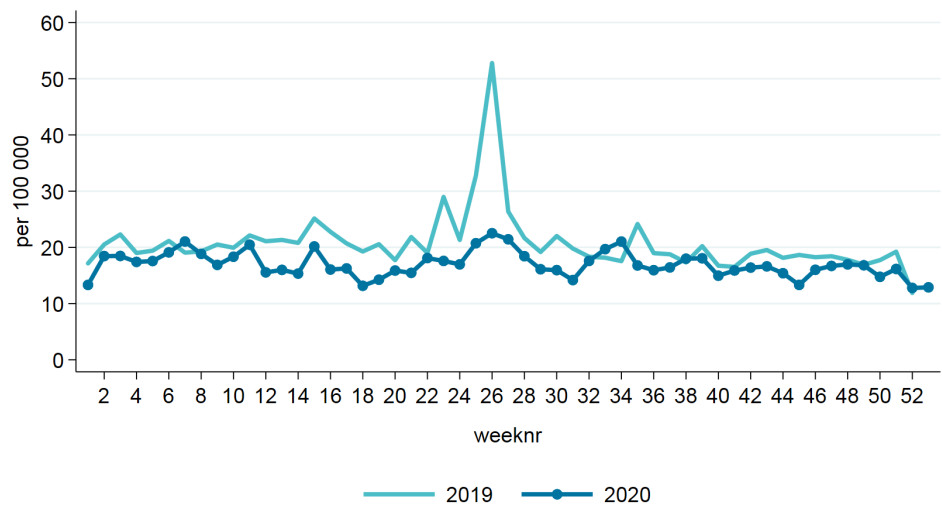
Plaatselijk rode huid (S06)

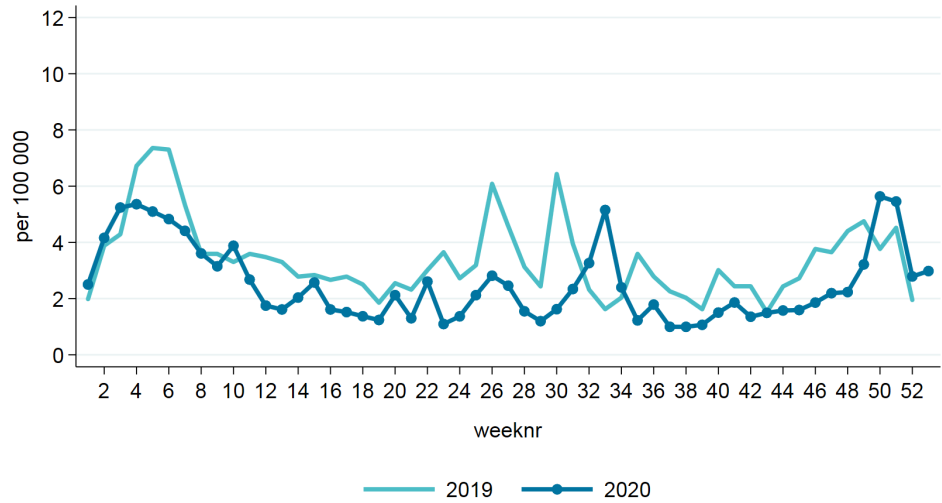
Klachten huid/onder de huid (S29)

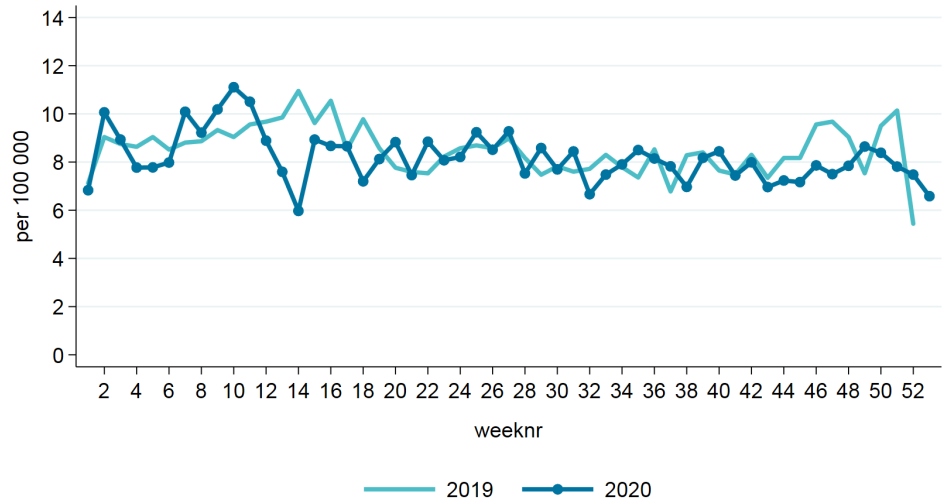
Galbulten (S98)

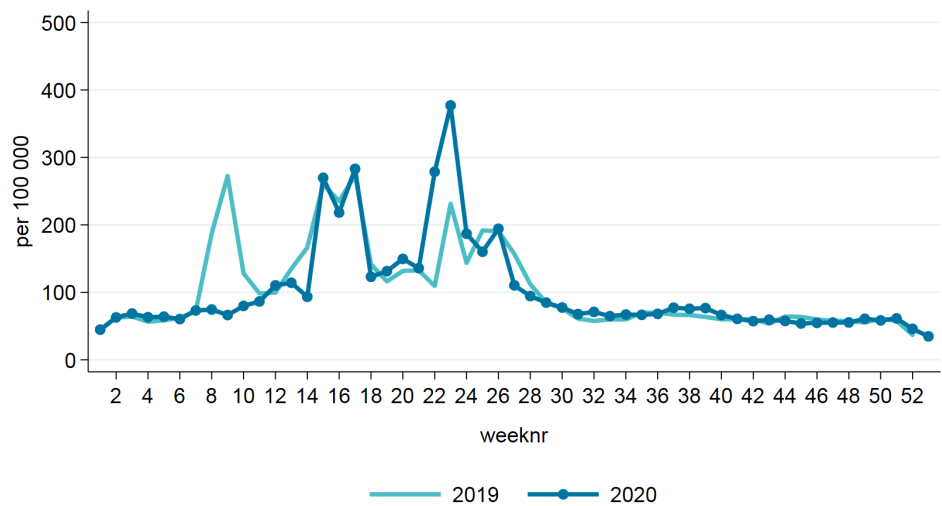
Klachten door kou/warmte/etc. (A88)

Ontsteking van of rond het oog (F73)

Hooikoorts, allergische rhinitis (R97)

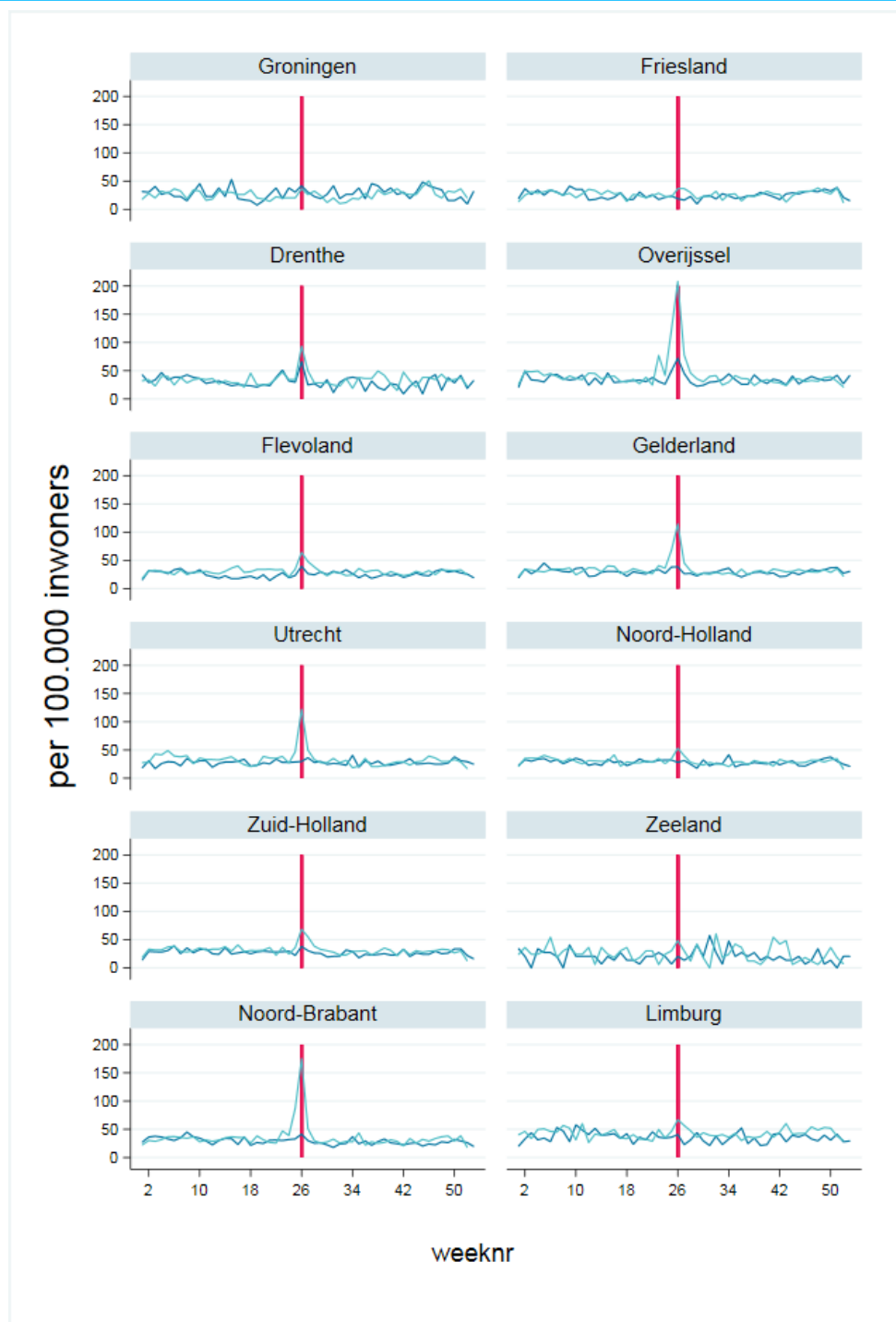
Pijn/gevoelige huid (S01)

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

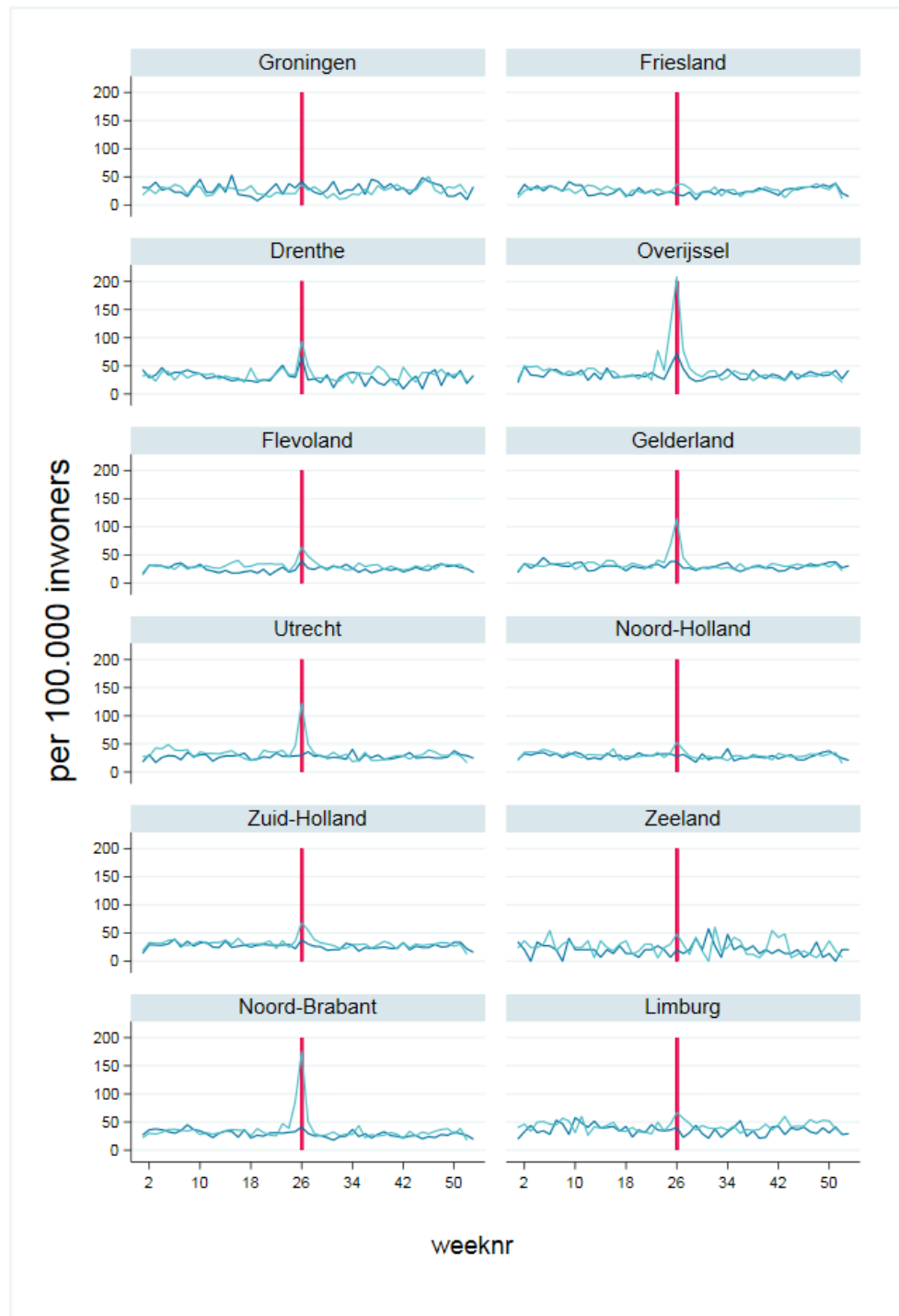
**Jeuk
(S02)**

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

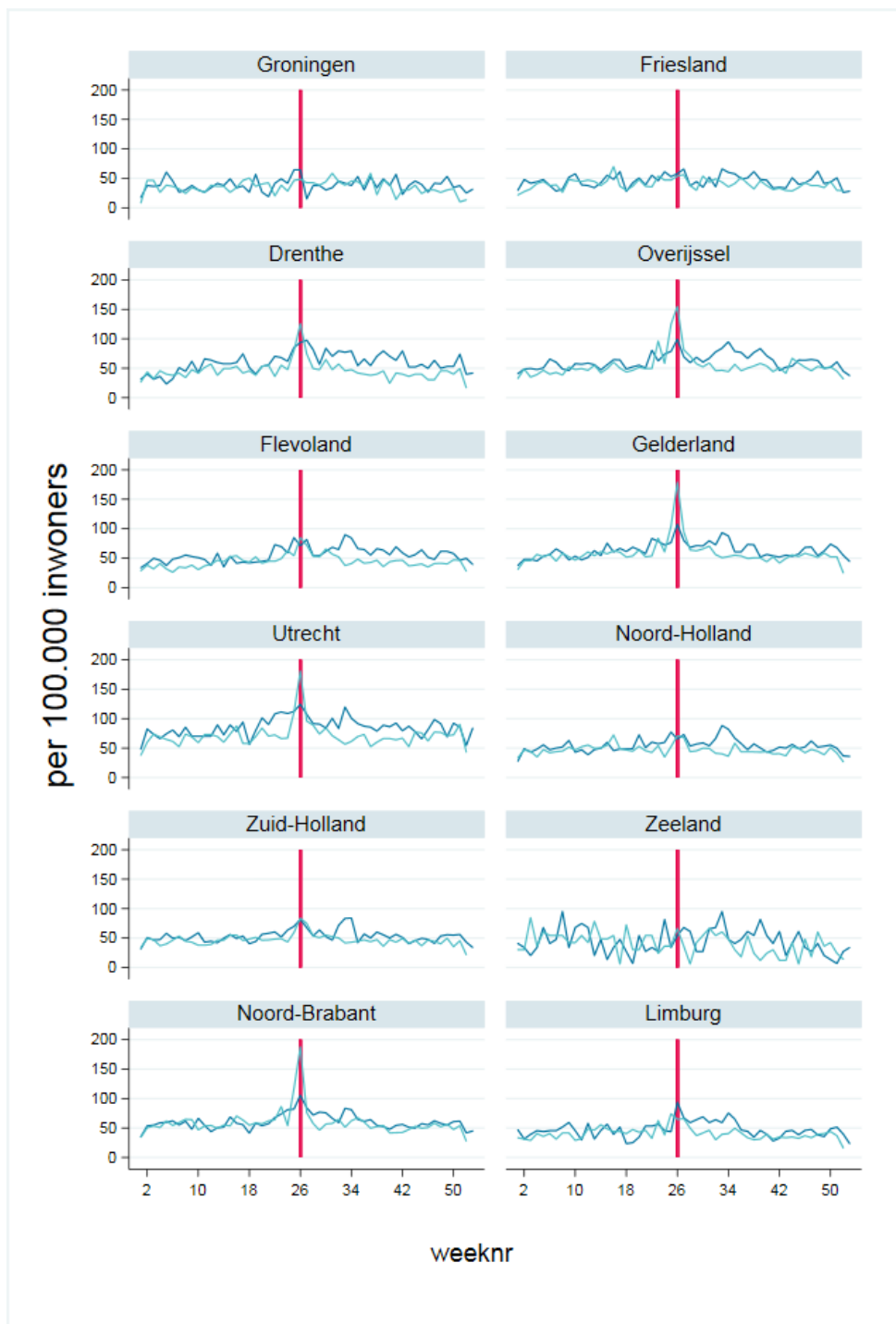
Plaatselijk rode huid (S06)

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

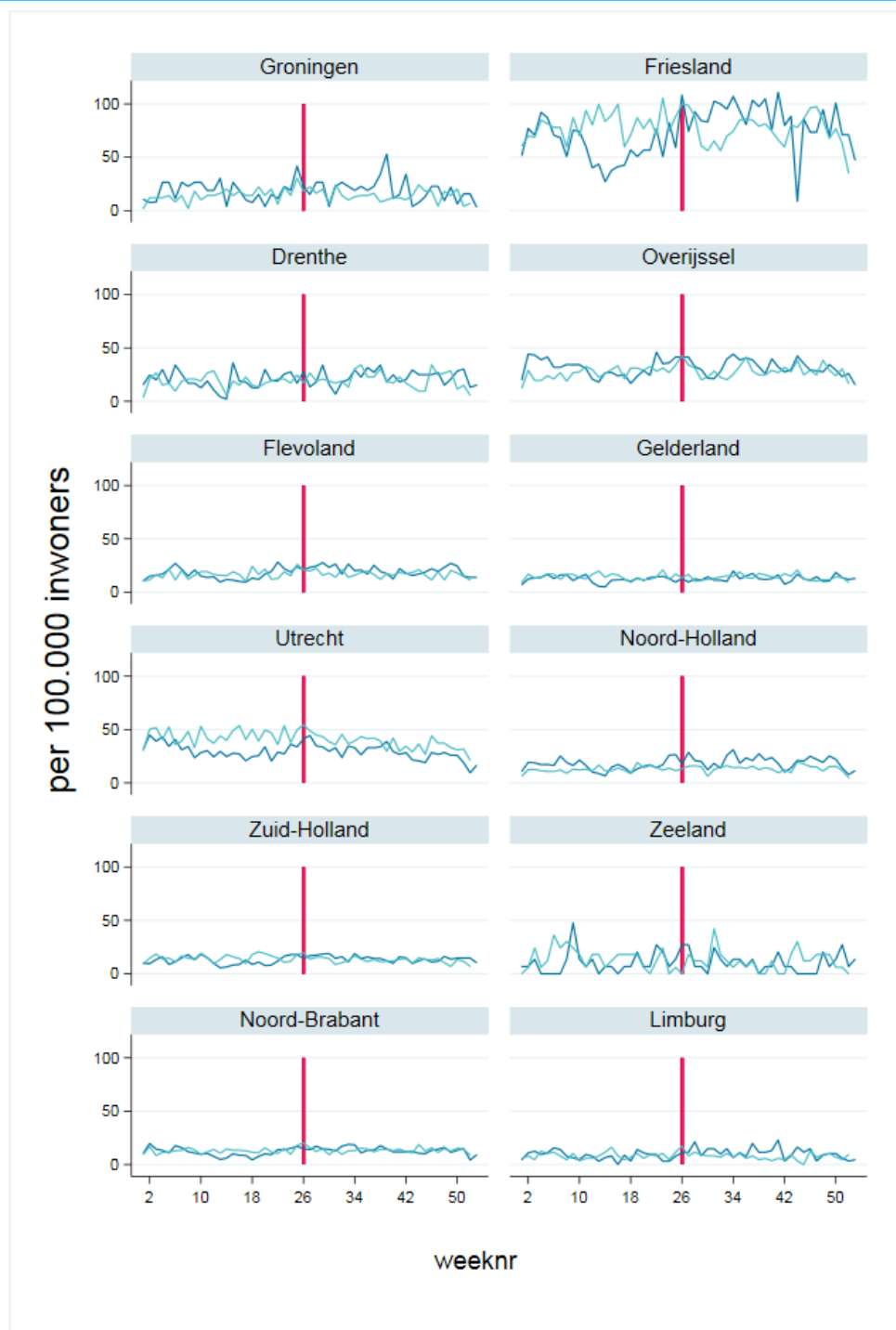
**Klachten huid/onder
de huid
(S29)**

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

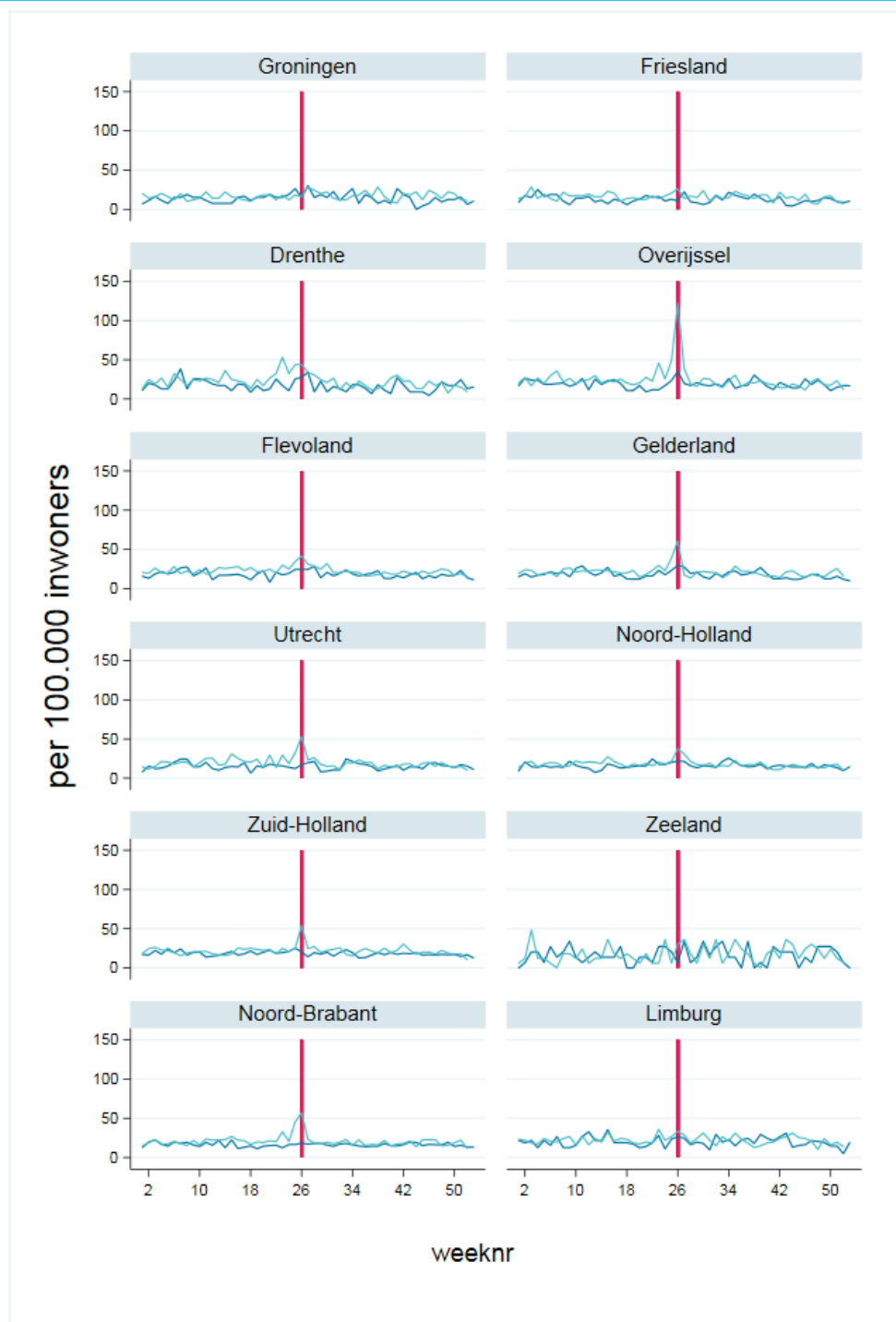
Galbulten
(S98)

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

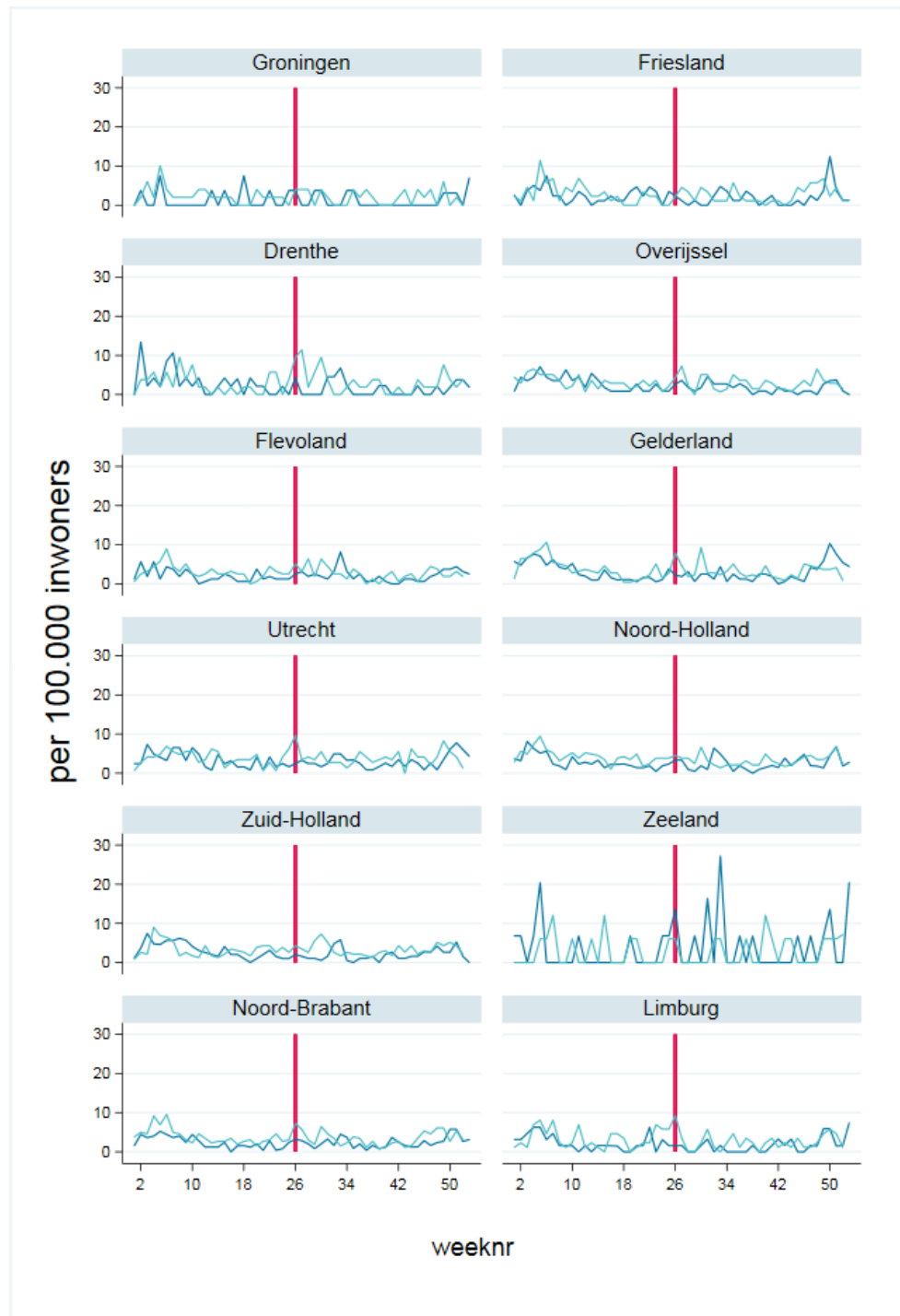
Klachten door kou/warmte/etc. (A88)

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

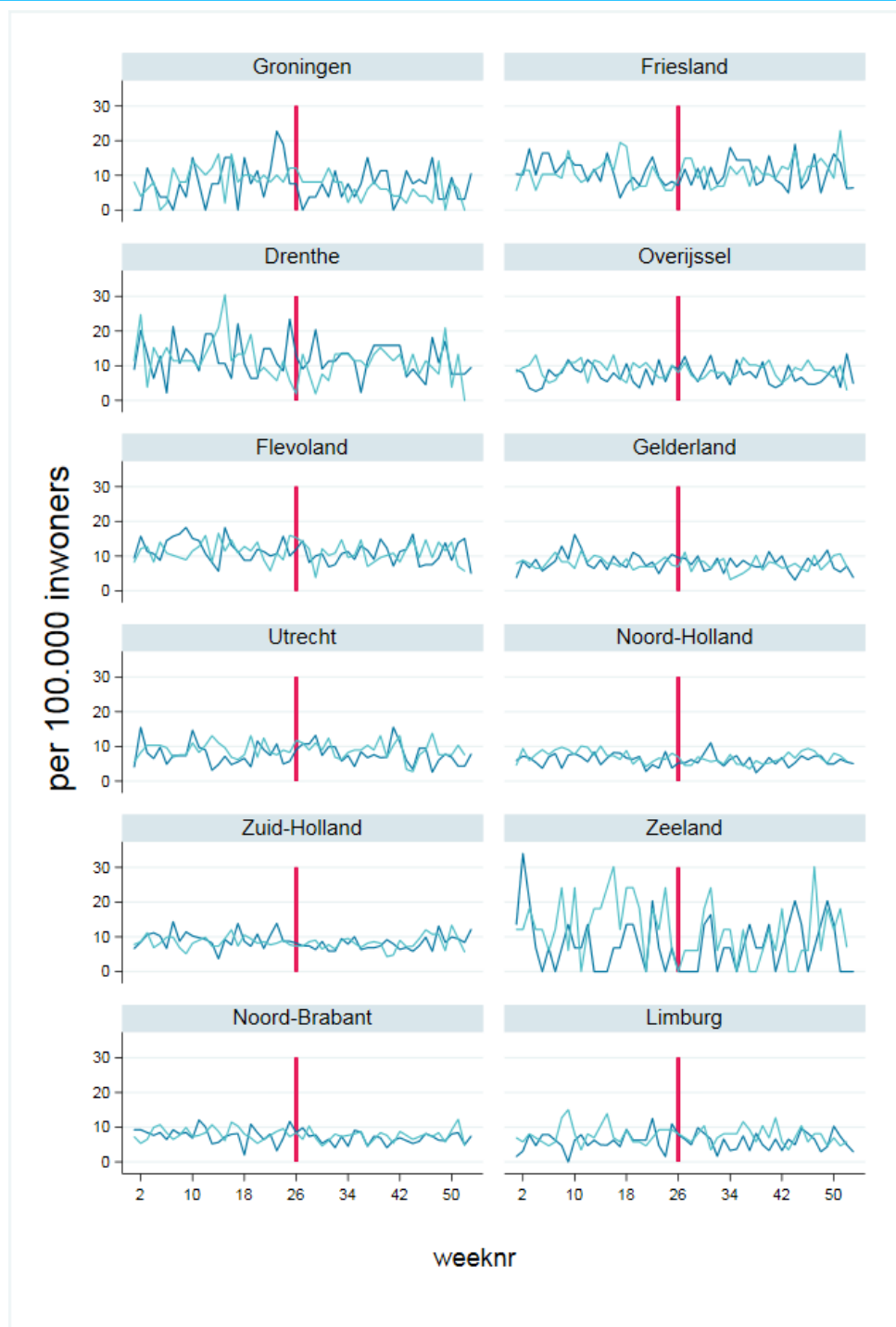
**Ontsteking van of
rond het oog
(F73)**

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

**Hooikoorts,
allergische rhinitis
(R97)**

naar provincie

— 2019

— 2020

| week 26

